

BIBLIJSKA KOZMOGONIJA U SVIJETLU ZNANOSTI.

Dvije važne istine ističe nadahnuti pisac Geneze u prvom retku Svetog Pisma: „U početku stvori Bog nebo i zemlju“. Te su istine: 1. da svijet nije od vijeka, nego da je u vremenu postao („U početku“); 2. da svijet nije postao slučajno ili sam od sebe, nego da je od Boga stvoren („stvori Bog nebo i zemlju“).

Neposredno iza toga opisuje nam isti pisac prvobitno stanje svijeta i daljnji razvoj do današnjega oblika. U pogledu prvobitnog stanja svijeta razabiremo iz Biblije, da je to stanje bilo kaotično. Zemlja je bila: tohu vabo hu¹⁾ t. j. kaotična vodena masa, bez oblička i pusta, obavita gustom tamom. Neznatnu sliku tog kaotičnog stanja zemlje u početku stvorenja pruža nam prorok Jeremija 4, 23, kad riše posljedice opustošenja Judeje sa strane Babilonaca: „Pogledah zemlju, pa gle! tohu vabo hu (t. j. bez oblička je i pusta). Htio je Jeremija kazati, kako se i iz sljedećih redaka razabire, da je sva zemlja bila popljačkana, gradovi razoreni, šume

¹⁾ Već kod starih prevodilaca Biblije nalazimo više sinonimnih riječi, kojima prevode ove dvije znamenite židovske imenice tohu vabo hu. Aleksandrijci („Sedamdesetorica“) preveli su više po smislu nego doslovno: ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος t. j. zemlja bijaše nevidljiva i neuredena. Kasniji grčki prevodiloci Akvila i Teodotion prevode: zemlja bijaše pusta i ništa, a Symah: bijaše masa bez micanja. — Sv. Jeronim (u Vulgati) preveo je točnije: terra autem erat inanis et vacua — zemlja bijaše prazna i pusta.

uništene, stanovnici poubijani: nigdje ništa nema, što bi podsjećalo na život.

Značajno je, da se skoro svi starinski poganski opisi prvobitnog stanja svijeta do u tančine slažu sa biblijskim kazivanjem. I ondje se kaže, da je prvobitno stanje svijeta bilo kaotično. Starodavni babilonski epos o postanku svijeta, nazvan Mardukov epos (jer je glavni junak te pjesme babilonski veliki bog Marduk) priča:

„Kad gore nebo još ne bi prozvano,
Ni dolje zemlja po imenu zvana,
Opstojaše samo beskrajni ocean, prapočetnik,
Mumu i Tiamat (bogovi tame), koje rodiše bogovi“.²⁾

Mumu i Tiamat personificirani su kaos, a već svojim zvukom podsjećaju nas na biblijske imenice tohu vabo hu i tehom (bezdan).

U asirskom opisu stvaranja (taj je opis sačuvan samo djelemično) čitamo, da je Ašur (vrhovni bog asirski) na početku stvorio široko more, bezdane,³⁾ a egipatska kosmogonija uči, da je prvobitno stanje zemlje bila kaotična masa tako da Reperi, bog stvoritelj (t. j. bog sunca, koji se štovao u Heliopolisu) nije mogao naći na zemlji tvrdog mjesta, gdje da svojom nogom stane“.⁴⁾

Pače i kod Grka i Rimljana vladalo je isto mnijenje o početku svijeta. Aristofan prenosi iz jednog starijeg pjesnika, da je u početku vladao kaos i noć (*χάος ἦν καὶ νύξ*), te se nije razabiralo neba i zemlje; a Ovidij počinje svoje Metamorfoze ovako:

²⁾ Sav Mardukov epos nalazi se u njemačkom prijevodu u znamenitom djelu: H. Gressmann: *Altorientalische Texte und Bilder zum Alten Testamente*. I. Teil. Tübingen 1909 str. 5—24.

³⁾ Gressmann: naznač. dj. str. 29.

⁴⁾ Gressmann: naznač. dj. str. 180. — Isp. moju raspravu u „Hrvatskoj Straži“ god. XV. br. 2. pod naslovom: „Biblijska kosmogonija u svijetlu novijih otkrića na istoku“. Ondje sam iz Gressmanna preveo na hrvatski babilonsko, asirsko i egipatsko kazivanje o postanku svijeta.

„Ante mare et terras et, quod tegit omnia, coelum
 Unus erat toto naturae vultus in orbe,
 Quem dixere Chaos, rudis indigestaque moles,
 Nec quicquam nisi pondus iners congestaque eodem
 Non bene junctarum discordia semina rerum“.

* * *

Iz te kaotične vodene mase postepeno se razvio sav ovaj vidljivi svijet sa svim svojim čarima i ljepotama. Kako je to nastalo? Ko je preuredio onu bezobličnu, neurednu masu, onaj vodeni bezdan? Duh Božji je to učinio, to jest sam Bog Stvoritelj svojom višnjom kreposti. Tako odgovara Sv. Pismo. „Duh Božji lebđашe nad vodama“.

Kako je krasno to istaknuto u židovskom izvorniku! Što mi prevodimo — u nestašici ljepšeg izraza — „lebđашe“, u izvorniku stoji participij piela: merahepet, što baš znači ležati nad čim poput ptice koja leži na jajima grijući ih, te time prouzrokuje, da se iz njih izlegu živa bića. Tako je — u nekom pogledu — Bog Stvoritelj svojom višnjom kreposti stajao nad onom kaotičnom vodenom masom te ju je duhom svojim uređivao i oživljavao pa doveo do divnog stepena savršenosti, tako, da se je On isti nasladio u svom djelu. Biblija nam kaže, da se je taj proces zbio u šest dana; ona nam pače potanko opisuje, što je sve svakog pojedinog dana učinjeno.

Protiv tog biblijskog kazivanja čulo se puno puta oštih prigovora, a čuje se i dandanas. Govori se, da se biblijska kozmogonija ne može dovesti u sklad sa rezultatima znanstvenog istraživanja zemlje. Moderna geogonija, kažu, protivi se biblijskoj geogoniji. Jedan od prvih naglasio je to prirodoslovac Buffon g. 1774. u svom djelu: „Epochen der Natur“, a već početkom 19. vijeka moglo se nabrojiti osamnaest geoloških teorija, koje da se protive biblijskom kazivanju.⁵⁾ Poznato je napose koliko je bure uzvitala

⁵⁾ Isp. Fr. Hettinger: Apologie des Christentums 9/III B. Freiburg 1907, str. 193.

Kant-Laplaceova teorija, koja uči, da je prvobitno stanje svijeta bilo plinovito; taj plin se s vremenom zgusnuo, a uslijed zakona teže (gravitacije) i odbojnosti (repulsije) postadoše u svemiru posebna veća ili manja tjelesa, od kojih se tečajem milijuna godina razviše današnji svjetovi.⁶⁾

Ozbiljni su učenjaci svakom zgodom naglasivali, da je, ako ne drugo, bar preuranjeno napadati u ime znanosti biblijsko kazivanje o postanku svijeta: jer znanstveno istraživanje zemlje nije posvema dovršeno, a ono, što se je doslije istražilo, nije posvema utvrđeno. U koliko je govor o prvobitnom stanju svijeta, nemamo još — govore geološki stručnjaci — u modernoj geologiji stalnih rezultata nego samo vjerovanih kombinacija; nemamo neoborivih činjenica nego samo promjenljivih hipoteza. „Pravo zemljoznanje (geognozija) — piše čuveni prirodoslovac A. v. Humboldt — upoznava nas sa korom zemaljskom, kakova je sada, i ovdje smo posve na sigurnom tlu. Naprotiv nestalno je sve, što se odnosi na predašnje stanje našeg planeta.“⁷⁾ — Drugi ne manje uvaženi geolog Buckland priznaje: „Moramo iskreno priznati, da još nije nadošlo doba, da se sigurno proglasi savršena teorija zemlje, jer mi još nemamo pred sobom sve činjenice, na koje bi se ta teorija mogla uspješno osloniti.“⁸⁾

Što se napose tiče Kant-Laplaceove teorije, o kojoj također u najnovije doba geolozi izriču sumnju, to bi se ta teorija mogla dovesti u sklad sa biblijskom kozmogonijom. Uistinu nekoji katolički učenjaci⁹⁾ po-

⁶⁾ K. Braun S. J.: Über Kosmogonie vom Standpunkte christlicher Wissenschaft. Münster 1889.

⁷⁾ Navod uzeš iz gore spomenute Hettingerove Apologije str. 197.

⁸⁾ I ovaj navod uzeš iz Hettingerove Apologije str. 198.

⁹⁾ Kao n. pr. Aem. Schöpfer u djelu: „Geschichte des Alten Testaments mit besonderer Rücksicht auf das Verhältnis von Bibel und Naturwissenschaft. 2/Brixen 1895 str. 28—31. — Isto tako Fr. Hettinger u gore naznačenoj Apologiji str. 206—219.

kušaše protumačiti prvo poglavlje Biblije baš u smislu rečene teorije. Evo u skrižaljci sličan pokus!

Biblijsko kazivanje.	Hant-Laplaceova teorija.
<p>Prvobitno stanje Zemlje : Zemlja je bila tohu vabohu, t. j. u kaotičnom stanju. Gen. 1, 2.</p>	<p>Prvobitno stanje Zemlje : Zemlja je bila u plinovitom kaotičnom stanju kao i ostali svijet.</p>
<p>I. dan stvaranja : „Neka bude svjetlost!“ — I bi svjetlost. Gen. 1, 3—5.</p>	<p>I. perioda razvitka : Plin postaje u svemiru tanji; bezbrojni atomi spajaju se u posebna središta proizvodeć pri tom spajanju svjetlost i toplinu (magnetizam i elektricitet).</p>
<p>II. dan stvaranja : Svod nebeski rastavlja vode zemaljske od voda, koje su nad zemljom. Gen. 1, 6—8.</p>	<p>II. perioda razvitka : Nastaje perioda atmosfere. Ohlađeni zrak pritišće vodenu masu zemlje i dijeli ju od vodene mase u oblacima.</p>
<p>III. dan stvaranja : Zemlja se dijeli u kopno i more. — Na kopnu počne rasti svakovrsno bilje. Gen. 1, 9—13.</p>	<p>III. perioda razvitka : Ishlapljivanjem vode i usijed drugih pojava pokazuje se suho kopno, na kom malo pomalo raste svakovrsno bilje. Ova se perioda zove perioda vegetacije.</p>
<p>IV. dan stvaranja : Na nebeskom svodu javljaju se sunce, mjesec i zvijezde. Gen. 1, 14—15.</p>	<p>IV. perioda razvitka : Atmosfera, koja je bila oko zemlje, postade rjeđa tako, da se tek u ovoj periodi opaža sa zemlje sunce i ostale zvijezde, koje već i prije opstojahu.</p>

Biblijsko kazivanje.	Kant-Laplaceova teorija.
<p>V. dan stvaranja: More oživljuje ribama, a zrak svakovrsnim pticama. Gen. 1, 20—23.</p>	<p>V. perioda razvitka: Kako se zrak prorijedio i sunce svojim zrakama počelo obasjavati zemlju, bila je dana mogućnost života na zemlji i u zraku.</p>
<p>VI. dan stvaranja: Bog stvori svakovrsne životinje na zemlji, pa napokon kao krunu svega stvorenja — čovjeka.</p>	<p>VI. perioda razvitka: Ova perioda sa svojim klimatičnim osebinama omogućuje život na zemlji koji nerazumne životinje toli čovjeka.</p>

Kad se pojedini dan i biblijskog kazivanja uzmu kao duge periode vremena, eto lijepog sklada među biblijskom kozmogonijom i Kant-Laplaceovom teorijom. Ovdje bi dakle osobito zgodno pristajale riječi glasovitih prirodoslovaca Cuviera, Marcela de Serres i Ampera, koji izjaviše: „Mojsije nam je ostavio kozmogoniju, čija se savršenost neprestano znatno obistinjuje“ (Cuvier). — „Odnosaj među kazivanjem Biblije i novim otkrićima fizične znanosti veoma je očevidan“ (Marcel de Serres). — „Ili je Mojsije imao duboko znanstveno poznavanje, kakovo je ono naše dobi, ili je bio nadahnut“ (Ampère).¹⁰⁾

Umni papa Lav XIII. u svojoj epohalnoj okružnici o biblijskim naukama („Providentissimus Deus“) upozorio je katoličke učenjake, da ne primjenjuju biblijskom tekstu sve potankosti znanstvenih teorija, jer Biblija nije strogo znanstveno djelo, nego pobožna religiozna knjiga, koja o prirodnim pojavama tek nuzgredno govori, a i tada pučkim jezikom. Dosljedno tome ne smijemo pretjeravati ni u pogledu Kant-La-

¹⁰⁾ B. Colomer: La Biblia e le theorie scientifiche. Roma 1904. str. 48.

placeove teorije, kao da je nju baš Mojsije imao pred očima, kad je pisao prvo poglavlje Biblije. Dostatno je pokazati, da ni ova nit ikoja druga teorija ove vrsti znanosti ne dokazuje nemogućnost ili nevjerovatnost biblijske kozmogonije. A vrijedno je napose istaknuti, da biblijska kozmogonija imade jednu prednost nad svim drugim kozmogonijama ili kozmološkim teorijama, a ta je što nam čisto i bistro pokazuje i uzročnika prvobitne materije: naime višnjeg Boga i time jasno rješava pitanje postanka svijeta. Naprotiv one kozmološke teorije, koje na dugo i na široko raspredaju o prvobitnoj materiji, a neće da otvoreno priznaju pravog uzročnika njezina višnjeg Tvorca, ostavljaju pitanje kozmološko zamršenijim nego li je prije bilo.

Dubrovnik.

O. Petar Vlašić.

PISMA MLADIĆU NA RASKRŠĆU.

PISMO 3.

Golem je dio inteligencije zabacio vjeru i odnemario vjerske dužnosti. Ipak sve ove možeš na dvoje razdijeliti. Prvoj grupi pripadaju oni, koji bi se mogli nazvati nezrelim intelektualcima. Ovo su ljudi, koji do vjere ništa ne drže ili imaju o vjeri pojmove skroz oprečne onima, što ih uči Kristova Crkva. Naći ćeš na pr. među njima po kojega, koji će ti priznati, da ima Bog, ali da su sakramenti izumi ljudski, ili će ti kazati, da se sav moral naš sastoji u tome: ne činit zla drugima. Ovi će ti ljudi kazati, da su riješili religiozni problem. Ne, ne, moj 18-godišnji mladiću, ne ću ti više upisati u grijeh, ako ustvrdiš, da si već riješio religiozni problem. Ta odasvud čuješ, da su